

Archeologický a umeleckohistorický výskum kaštieľa v Bratislave-Devíne

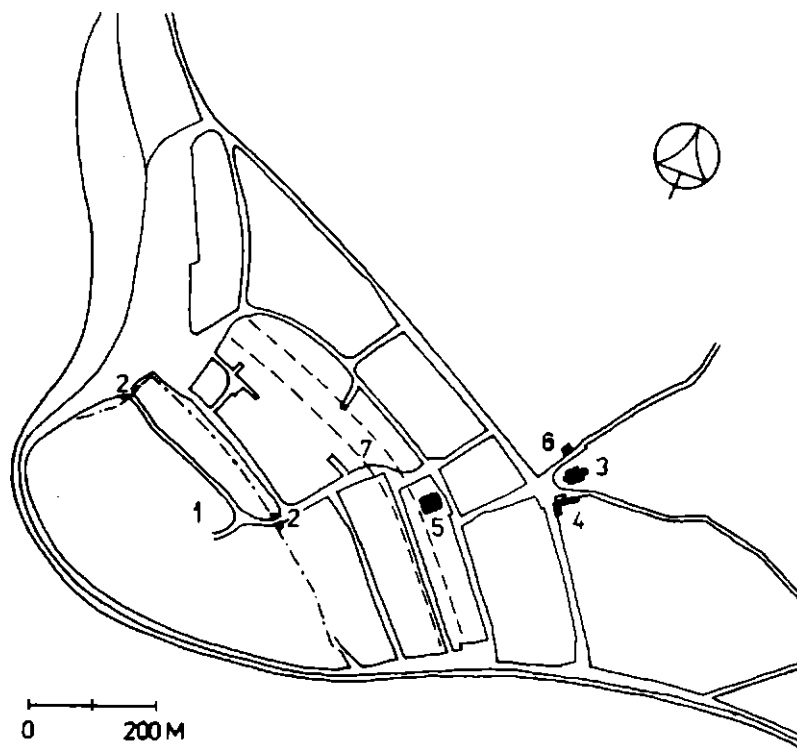
VIKTOR FERUS—IGOR KELLER

Kaštieľ na Hutníckej ul. č. 25 je prvou profánnou stavebno-historickou pamiatkou v Devíne, na ktorej bol realizovaný hlbkový komplexný stavebno-historický výskum. Archeologický výskum areálu kaštieľa a samotnej pamiatky realizuje Mestské múzeum v Bratislave od roku 1980. V rokoch 1983—1984 vykonala Mestská správa pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave umeleckohistorický výskum objektu v súvislosti s jeho plánovanou obnovou. V tomto období sa archeologický výskum zamerával predovšetkým na preskúmanie nepodpivničených priestorov s cieľom upresniť a archeologicky datovať najstaršie stavebno-historické etapy zistené umelecko-historickým výskumom.

V doterajšej literatúre je kaštieľ považovaný za ranobarokový, z druhej polovice 17. storočia. Hlbkový výskum identifikoval v jeho Jadre tri stredoveké vývojové etapy s veľkým množstvom architektonických detailov a prvkov. Tieto nálezy zaradili objekt medzi najvýznamnejšie stredoveké pamiatky Devína (hrad a kostol) a Bratislavy. V našom článku sa sústreďujeme na prvú etapu, ktorá zásadným spôsobom pomáha osvetliť počiatky stredovekého Devína a jeho vzťahu k hradu.

Devín sa nachádza pri západnom okraji tzv. Bratislavskej brány (Porta Hungarica), ktorá je jedným zo vstupov do Karpatskej kotliny. Sútok Dunaja a Moravy bol od praveku po vrcholný stredovek križovatkou dôležitých diaľkových ciest. Táto skutočnosť ovplyvňovala charakter a intenzitu osídlenia celej devínskej oblasti a podmieňovala jej neobyčajne dôležitý strategický význam. Vďaka svojmu historickému významu, spätosťou s veľkomoravským obdobím našich národných dejín ako aj dôležitými stavebnými pamiatkami je najvýznamnejšou prímestskou oblasťou Bratislavy.

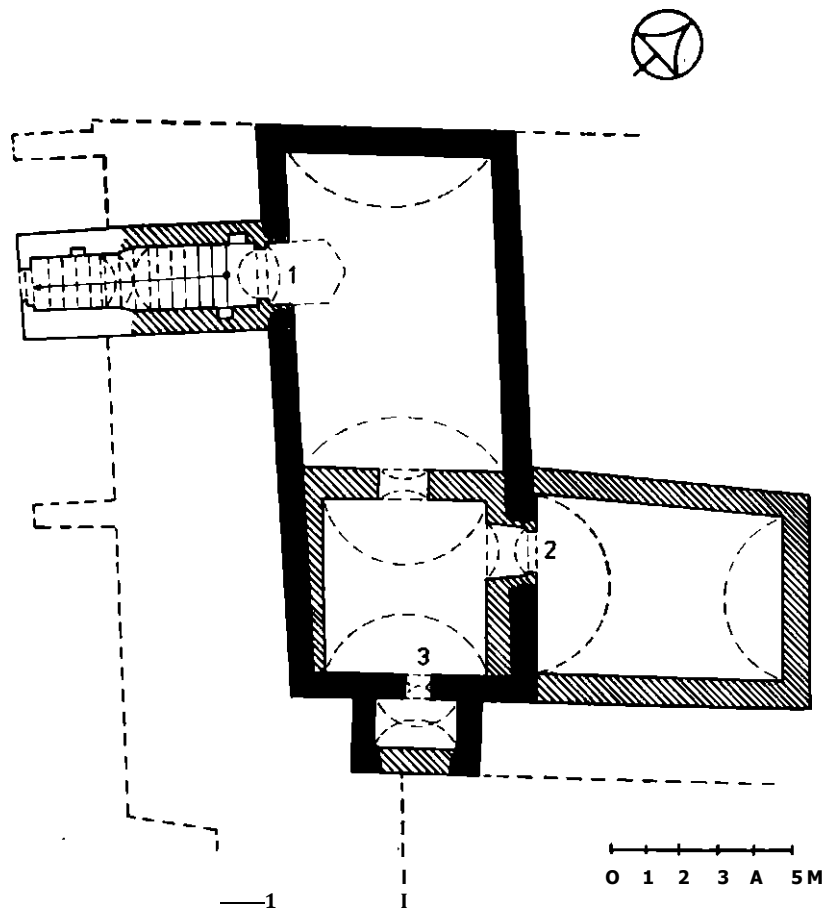
Po kontinuálnom a intenzívnom slovanskom osídlení Devína a jeho okolia (Devínska Nová Ves, Záhorská Bystrica a Stupava), od 6. do 12. storočia doloženom viacerými generáciami archeológov, strategický význam devínskej oblasti neobyčajne vzrástol v 13. storočí. Hrad v tomto období tvorila veža na vrchole skalného brala veľkomoravského hradiska a ďalší vývoj osídlenia pokračoval v podhradí. Poas črakuško-uhorských zápasov o Devínsku bránu a neskôr česko-uhorských vojen boli hrad i podhradská osada neraz spustošené (1233, 1271, 1273). Donačná listina, v ktorej Ladislav IV. (1272—1290) vymedzuje západnú hranicu darovaného územia, svedčí o tom, že Devín bol majetkom uhorskej koruny (Keller 1981, Borovský 1984). Kráľovským majetkom bol aj v 14. storočí, s výnimkou prvých dvoch desaťročí, kedy bola juhozápadná časť Bratislavskej stolice pod rakúskou nadvládou. V roku 1326 sa Devín označuje ako „villa“, avšak už v roku 1353 sa spomína ako „civitas“, ktorého ďalší rozvoj podporilo aj kráľovské privilégium Ludovíta I. Veľkého (1342 až 1382) z roku 1362. V tomto období malo mestečko svojho richtára a prisázných

obr. 1. Bratislava — Devín. Urbanistická situácia bradn a obce: 1. areál bradu. 2. vstupné brány do hradn. 3. farský kostol. 4. dom na Lomnickej ul. C. Z. S. kašiel na hutníckej ul. č. 25. 6. fragment obkeltu na štítovú ul. 7. priekopa.

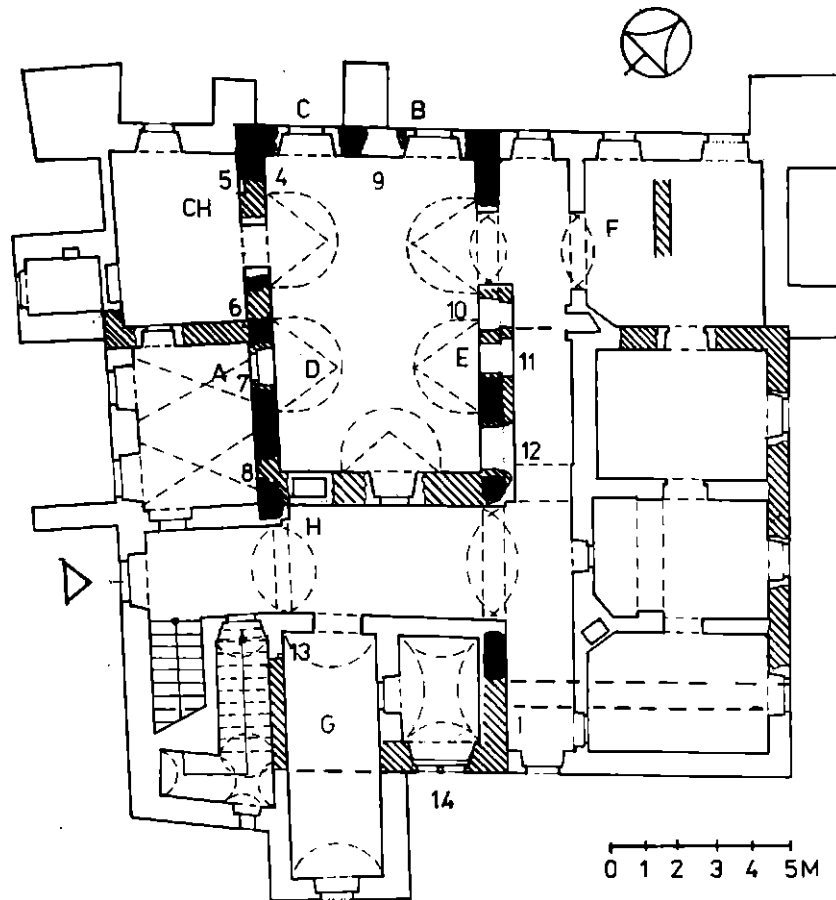
(radu). V druhej polovici 14. storočia používa vlastné pečatidlo, ktoré pochádza zo začiatku 14. storočia [Borovský 1984, 50]. Najväčší rozmach hradného areálu, pravdepodobne aj mestečka, spadá do 15. a 16. storočia. V druhej devínskeho dominia sa vtedy vystriedali rody Garayovcov (1419—1460), grófov z Jura a Pezinka (1460—1521) a Báthoryovcov (1527—1605). V rokoch 1521 až 1526 patril Devín kráľovi Ľudovítovi II. (1516—1526).

Najstaršiu, prvú stavebno-historickú etapu kaštieľa predstavuje jednopriestorový dvojpodlažný obdĺžnikový objekt, ktorý je situovaný dlhšou osou v smere JZ — SV, kolmo na stredovekú priekopu (obr. 1:5, 7). Jeho vonkajšie rozmery sú 16X7,8 m; hrúbka muriva v úrovni dnešného prízemnia je 76 cm (kratšie steny), respektíve 65 cm (dlhšie steny). V archeologických sondách (ďalej AS) B, C, H, CH sme zachytili základovú špáru muriva, ktorá má rôznu hĺbku. V sondách B a C je najväčšia — 240 cm od úrovne terénu. Pôvodný terén klesal smerom k priekope, výškový rozdiel je približne 60 cm. Prvé podlažie objektu bolo zapustené 50 cm. Základové murivo sa rozširuje v priemere o 10 cm. Vstup do prvého podlažia sa nachádza na SV, kratšej strane objektu. Je to iba jednoduchý polkruhovo ukončený výrez v stene, s ostiením vymurovaným z veľkých opracovaných kvádrov s ostrými hranami (obr. 2:3). Jeho šírka je 75 cm, predpokladaná výška 170 cm. Pôvodný prah sa nachádzal pravdepodobne o 40 cm vyššie od úrovne podlahy. Na otvore nie sú stopy po zá-

obr. 2. Bratislava — Devfn, kattiel na Hutníckej) ni. č. 23. Pňdorys snterčnn, slabejno historická analýza. Čierne murivo I. etapa, irafované mnrivo II. a III. etapa. 1. vstupný portál z III. etapy. 2. vstupný portál z II. etapy. 3. vstupný otvor z I. etapy.

vesoch, chýba polodrážka pře dveře. Nebol uzatváratelný. Vstupný portál s dverami sa nachádzal na vonkajšej strane schodištovej prístavby, čiastočne odkrytej v AS G (obr. 3:G; obr. 8), s vonkajšími rozmermi 425X250 cm. Jej priestor je zaklenutý mierne stúpajúcou valenou klenbou z lomového kameňa. Medzi prístavbou a murivom objektu je technická špára, ktorá nemá stratigrafický význam. Vonkajší uzatvárajúci múr prístavby pochádza z tretej stavebnej etapy, teda nie je možné určiť druhý rozmer. V AS G sme odkryli malý štrbinový otvor, vetrací, s rozmermi 13X45 cm. Jeho spodný okraj sa nachádzal temer v úrovni terénu. Na bočných vnútorných stenách prístavby sa zachovali odtlačky po mierne stúpajúcom schodišti, pravdepodobne z lomového kameňa. Úroveň a spôsob zastropenia prvého podlažia nebolo možné identifikovať. S istotou však možno predpokladať, že to byl trámový strop, nachádzajúci sa nad úrovňou vrcholu dnešnej klenby, ktorá je novoveká, ale nachádza sa približne v úrovni druhého podlažia tretej etapy. V AS E, pod dnešnou podlahou, sme odkryli menší otvor s rozmermi 40X40 cm, ktorý považujeme za

Obr. 3. Bratislava — Devín, kaštieľ na Hutníckej ul. C. 25. Pôdorys prízemnia, stavebná historická analýza. Clerne mŕtvo I. etapy, šrafované murivo II. a III. etapy, 4. ostienle okna z I. etapy. 5. okno z III. etapy, 6. otvor z II. etapy. 7. portál z III. etapy. 8. vetrací otvor z I. etapy. 9 a 12. otvory z III. etapy. 13. portál z III. etapy. 14. okno s paspartou z III. etapy. Písmenami A—H sú označené archeologické sondy.

vetrací otvor podobný otvoru v AS G, ktorého vnútorné líce je prekryté klenbou z tretej etapy. Druhé podlažie najstaršej etapy bolo značne porušené ešte stredovekými stavebnými zásahmi. Jeho murivo sa zachovalo do výšky 6 m od pôvodnej úrovne terénu, základové murivo malo výšku okolo 100 cm. V južnom rohu sa nachádza fragment jediného pôvodného ostenia okenného otvoru (obr. 3:4). Jeho exteriérová časť bola sekundárne upravená na malý otvor s dreveným prekladom v tretej etape (obr. 3:5, obr. 7). Ďalší otvor, exteriérovú stranu, sme zachytili na južnej stene (obr. 3:8). Je to vetrací otvor I. podlažia, ktorý má však iný tvar a konštrukciu než štrbinový otvor v AS G. Jeho nadpražie je zošíkmené. V JZ múre sa pravdepodobne nachádzal jeden okenný otvor, ktorý bol porušený mladším stredovekým otvorom. Jeho zvyšky sme zachytili v exteriéri (obr. 3:9). Situácia vstupného otvoru druhého podlažia je nejasná. Hypoteticky predpokladáme, že sa nachádzal nad vstupom do prvého podlažia, v SV múre. Zachovaná schodišťová prístavba mohla slúžiť ako podesta, o ktorú sa opieralo drevené schodisko, na strane AS G. Vzhľa-

dom na hrúbku múrov predpokladáme, že prístavba vytvárala v úrovni II. podlažia uzavretú predsieň. Pri AS CH (obr. 3:6) sa zachovalo ostenie ďalšieho vstupného otvoru, ktorý musel byť zrušený v rámci tretej etapy. Na základe zachovanej situácie nemôžeme presnejšie určiť jeho relatívnu stratigrafiu. Je možné, že vznikol až v druhej etape, zanikol v súvislosti s vybudovaním nového vstupu do I. podlažia na južnej strane objektu (AS A, obr. 3:7). V situácii nad AS E sme odkryli dve trámové kapsy v úrovni 180 cm nad dnešnou podlahou (obr. 6). Nakoľko sme nezistili ďalšie, napriek tomu, že murivo I. etapy je v tejto situácii pomerne dobre zachované, predpokladáme, že boli súčasťou schodiska do podkrovia. Objekt mal pôvodne len dve podlažia — tvrdíme to na základe hrúbky muriva a pomerne pravidelného ukončenia muriva v úrovni podlahy dnešného II. nadzemného podlažia (poschodie).

Objekt najstaršej stavebno-historickej etapy je vymurovaný z lomového kameňa strednej veľkosti, s malým percentom veľkých valúňov. Jeho štruktúra je nepravidelná, ložné špáry sú dodržiavané len približne. V AS H sa nachádza úsek muriva, ktorý možno určiť ako opus spicatum. Kameň je spájaný pevnou vápennou maltou, okrovej farby na povrchu, s malým podielom štrkovej frakcie. Pôvodná úprava povrchu využívala len maltu, ktorá vyhŕezla zo spár — bola narýchlo pritiahnutá k lícu muriva murárskou lyžicou. Miestami boli čelá kameňov ponechané bez omietky (malty).

Dvojpodlažný jednopriestorový objekt z najstaršej etapy považujeme za zemepanské sídlo s prevažujúcou obytnou funkciou, ktoré bolo sídlom kráľovského správcu (vilicus) devínskeho panstva. Jeho pôvodnú situáciu — pomocné hospodárske objekty, alebo ohradenie — sa napriek rozsiahlemu archeologickému výskumu parcely nepodarilo zachytiť. Terén bol porušený rozsiahlymi stavebnými zásahmi v 17. a 18. storočí. Z typologického hľadiska ho možno zaradiť do typu voľne stojaceho zemepanského sídla (Chotěbor 1982), ktoré sa v slovenskej odbornej literatúre označuje ako „kúria“ (Habovštiak 1985, 122 a n.). S temer zhodným objektom se môžeme stretnúť v Parížovciach (Križanová 1977). Táto kúria je datovaná na koniec 13. alebo začiatok 14. storočia. Jej pôdorys sa približuje čtvorcú, má o jedno podlažie navyše. Základné charakteristické črty však zodpovedajú nášmu objektu: je to bloková stavba so samostatne prístupným zapusteným prvým podlažím, so schodišťovou prístavbou slúžiacou ako podesta vstupu na II. podlažie, rovné trámové stropy, štrbinové okienka temer v úrovni terénu. Podobné jednopriestorové stavby sa vyskytujú aj v Bratislave. Vo všeobecnosti sú datované do 13. storočia, do obdobia pred stabilizovaním urbanistickej štruktúry mestského charakteru (Ferus—Baxa, v tlači). Najspoľahlivejšie sa zatiaľ podarilo datovať objekt na parcele domu č. 17 na Nálepkovej ulici (Melicherčík—Rexa, 1986). Na základe archeologického výskumu je vznik domu kladený na začiatok 13. storočia.

Pre interpretáciu a datovanie devínskej kurie je dôležitá jej urbanistická situácia — vzťah k hradu a podhradského osídlenia. V prvom rade je nutné uviesť, že v rámci výskumu MSPSOP bol v obci (v roku 1985) identifikovaný ďalší, nepochybné stredoveký, objekt na Lomnickej ul. č. 2 (obr. 1:4). Nachádza sa v tesnej blízkosti kostola sv. Kríža (prv. Nanebovzatia P. Márie). Svojou dlhšou stranou je obrátený do Kremelskej ulice, hlavnej komunikácie mestečka. V prvej stavebnohistorickej etape to bol jednopriestorový dom so zaklenutým prvým podlažím (dnes suterén), ktoré sprístupňuje polkruhový kamenný portál so schodišťovou prístavbou. Horná hranica datovania tohoto objektu je vymedzená druhou etapou, realizovanou niekedy na konci 14. sto-

ročia, ku ktorej sa viaže sedlový portál s okosením a negatívnym omietkovým orámovaním. Zvyšky podobného objektu sa nachádzajú aj severne od kostola (obr. 1:6). Aj tento má klenbu z lomového kameňa. Uvedené objekty, spolu s kúriou, sú situované v centrálnej časti stredovekého sídelného útvaru. V doterajšej literatúre sa uvádzalo, že hlavný priestor mestečka tvorila Kremelská ulica, cesta vedúca z Bratislavy na južnú Moravu a k prechodu (brodu) cez Dunaj a rieku Moravu. Podľa nášho názoru pri formovaní stredovekej zástavby hrala nemenej významnú úlohu komunikácia vychádzajúca zo severnej brány hradu smerom ku kostolu. Bola to cesta, ktorou sa prichádzalo na hrad smerom od Bratislavy a zároveň najkratšie spojenie podhradía s hradom. Západná brána pravdepodobne slúžila ako vstup smerom od Moravy a od brodu. V blízkosti kurie cesta prechádzala, pravdepodobne dreveným mostom cez priekopu, ktorá už v stredoveku oddeľovala hrad od mestečka (obr. 1:7). Bola vybudovaná pravdepodobne na ochranu sídelného útvaru. Uvedená cesta je veľmi stará. Archeologický výskum brány pochádzajúcej z prvej polovice 15. storočia zistil, že existovala už v hradištnom období (Borovský 1984, 38). Na základe týchto skutočností predpokladáme, že kúria sa nachádzala na západnom okraji trhového priestoru (neskôr námestia) obdĺžnikového pôdorysu, ktorý bol na východnej strane uzavretý kostolom. V tomto priestore, dnešný uličný blok vymedzený Kremelskou a Hutníckou ulicou, je nápadná absencia starších objektov a nálezov. Pri výkopových stavebných prácach tu boli dokumentované len novoveké nálezy.

Stredoveký sídelný útvar, ktorý sa v 14. storočí vyvinul na gotické mestečko, vzniká pravdepodobne v 12. storočí. Usudzujeme tak na základe datovania vzniku farského kostola, ktorý bol vybudovaný na konci 12. respektíve začiatku 13. storočia. Je to pomerne veľká jednolodňová stavba s obdĺžnikovým presbytériom. Prt.hovávalo sa pri nej od 13. storočia. Do 12. storočia je kladený aj zánik kostola na hradnom návrší a zároveň zaniká osídlenie v spodnej časti hradného areálu (Borovský 1984). V 13. storočí má devínsky hrad fortifikačnú funkciu — nachádza sa tu iba obytná veža. S týmito zmenami pravdepodobne súvisí aj zánik výrobných objektov nachádzajúcich sa v areáli kaštieľa (Keller 1981, 435). Pod základovým murivom stavebného komplexu zo 17. až 18. storočia sa tu od roku 1980 okryli časti požiarom deštruovaných pecí na výrobu keramiky. Doba ich zániku, začiatok 13. storočia, vymedzuje spodnú hranicu vzniku stredovekého objektu I. etapy — kurie, ktorý datujeme do druhej poloviny 13. storočia.

Horná hranica datovania prvej etapy je vymedzená druhou polovicou 14. storočia. V tomto období je objekt rozšírený o jednopriestorové severné krídlo. V suteréne sa z neho zachoval priestor s kamenným, temer segmentovo ukončeným, portálom s okosením (obr. 2:2). V dnešnom prízemí sa z tejto etapy zachovali len minimálne fragmenty, ktoré je možné len veľmi ťažko odlíšiť od tretej etapy.

Tretia stavebno-historická etapa prebehla v prvej polovici 15. storočia. Pôvodný jednopriestor prvej etapy je rozdelený na dve miestnosti. V prvom podlaží dostáva východná miestnosť valenú klenbu z lomového kameňa. Severné mladšie krídlo je rozšírené o ďalší priestor, ktorý sa pripája k staršiemu na JZ strane. Vybuodovali novú schodištvú prístavbu na južnej strane objektu s polkruhovo ukončeným portálom do prvého podlažia. Vstup do II. podlažia sa nachádzal pri jej SV múre. Mal kamenný portál s okosením, ukončený rovným nadpražím (obr. 3:7; obr. 5). Z exteriéru bol prístupný schodiskom z lomového kameňa, ktorého časť sme odkryli v AS A. Podobný portál sa zachoval

val aj v priestore AS G (obr. 3:13). Z tohoto obdobia pochádzajú otvory situované predovšetkým v severnom múre objektu I. etapy (obr. 3:9, 10, 11, 12). Kúria dostáva ďalšie, tretie podlažie. V tejto súvislosti sa menia aj úrovne jednotlivých podlaží. Na novom treťom podlaží sme odkryli kompletne zachovanú dvojicu malých okienok strielnového charakteru s exteriérovou zdrsnovanou omietkou. Na prízemí (obr. 3:14) sa nachádza veľké neskorogotické okno, rušiace staršiu schodištvú prístavbu, s pevným krížom a omietkovou paspartou. Má temer reprezentačný charakter. Tento rozdiel (v rámci jednej etapy) pravdepodobne vyplynul z rozdielnej situácie. Menšie okienka boli obrátené smerom k predpokladanému nepriateľovi. Veľké okno bolo obrátené do námestia gotického mestečka. Kúria mohla byť v tomto období súčasťou jeho opevnenia.

Výsledky, ktoré priniesol archeologický a umelecko-historický výskum devínskeho kaštieľa, sú významným príspevom k poznaniu stavebnej podoby zemepanského sídla. Sú o to dôležitejšie, že kúria je prvým príkladom tohoto typu na území Veľkej Bratislavy. Devínska kúria je prvou stredovekou profánnou stavbou zistenou v blízkom okolí Bratislavy, je dokladom počiatkov vývoja stredovekého Devína.

Obr. 4. Bratislava — Devín, kaštieľ na Hutnickej ul. č. 25. Pohľad na JZ fasádu objektu.

Obr. 5. Bratislava — Devín, kaštieľ na Hutníckej ul. č. 25. Portál (7) z III. etapy so schodiskom odkrytým v AS A.

obr. 6. Bratislava — Devín, kaštieľ na Hutníckej ul. č. 25. Pohľad na S Interiérová stena najstaršieho objektu. Otvor (11) z III. etapy je rámovaný renesančnou malovanou výzdobou s architektonickým motívom. Nad sa nachádzajú kapsy trámov schodiska.

Obr. 7. Bratislava — Devín, kaštieľ na Hutníckej ul. č. 25. Okienko z III. etapy (5).

Obr. 8. Bratislava — Devín, kaštieľ na Hutníckej ul. č. 25. Štrbinové okienko odkryté v AS G.

Literatúra

- Borovský, St. a kol. 1984: Devín. Bratislava.
Ferus, V.—Baxa, P. V tlači: Meštiansky dom v Bratislave v II. polovine 13. storočia. Pamiatky a príroda Bratislavy 10. Bratislava.
Habovštlak, A. 1985: Stredoveká dedina na Slovensku. Bratislava.
Chotěbor, P. 1982: K situaci a stavební podobě vesnických feudálních sídel. *Archaeologica historica* 7, 357—366.
Keller, I. 1981: K stredovekému osídleniu Devína. *Archaeologia historica* 6, 433—435.
Križanová, E. 1977: O stredovekéj kúrii v Parížovclach. *Archaeologia historica* 2, s. 203—210.
Melicherčík, M.—Rexa, D. 1986: Výsledky umelecko-historického a archeologického výskumu na Nálepckovej ul. e. 19—21 v Bratislave. *Archaeologia historica* 11, 271—279.

Zusammenfassung

Archäologische und kunsthistorische Erforschung des Schlosses In Bratislava-Devin

Die archäologische und kunsthistorische Erforschung des Schlosses in Hutnicka-Straße Nr. 25 in Devin brachte viele bedeutende Erkenntnisse auf dem Gebiet der mittelalterlichen Profanarchitektur. Es gelang, drei bauhistorische Etappen in der Zeitspanne des 13.—15. Jahrhunderts zu unterscheiden. Die erste und wichtigste Etappe ist die Entstehung des einräumigen, zweigeschossigen Objekts. Es ist am Rande des mittelalterlichen Grabens situiert, der Devin von der Burg trennt. Das Objekt wurde aus Bruchstein gebaut und seine Ausmaße sind 16X7,8 m. Das erste Geschoß hatte das Fußbodenniveau —50 cm von der Nivellette des ursprünglichen Terrains, das sich mäßig in der Richtung zum Graben senkte. Der Eingang befand sich an der kürzeren Nordseite. Er wurde durch einen Treppenzubau mit dem Gewölbe aus Bruchstein gebildet. Er diente gleichzeitig als Podest für den Eingang ins zweite Geschoß, dessen Mauerwerk sich bis in die 6 m-Höhe erhielt. Es gelang, einige Lüftungslöcher im ersten Geschoß zu entdecken, die eine Schießschartenform haben und dicht am Terrainniveau situiert waren. Das 2. Geschoß wurde durch die weiteren mittelalterlichen Etappen wesentlich gestört. In der zweiten Etappe erhielt der Objektgrundriß die Form des Buchstaben L. In der dritten Etappe wurde dem neuen Flügel ein weiterer Raum zugefügt. Es entstand ein neuer Eingang ins Untergeschoß und Erdgeschoß, es wurde das dritte Geschoß ausgebaut. Aus dieser Periode erhielten sich einfache Portale mit geradem Türsturz, kleine Fensterchen im Stock, ein großes spätgotisches Fenster mit festem Kreuz in der Südostfassade des Erdgeschosses.

Die erste Etappe wird für die wichtigste gehalten. Das Objekt gehört zu dem Palasttyp des landesherrlichen Dorfsitzes, der mit dem Namen Kurie bezeichnet wird. Es ist mit der Kurie in Parizovice fast identisch, die Ende des 13.—Anfang des 14. Jahrhunderts datiert wird. Ähnliche einräumige Objekte sind auch für Bratislava charakteristisch. Die Situierung des Objekts bietet mehrere Hypothesen der Entwicklung des mittelalterlichen Devin, das in der 1. Hälfte des 14. Jahrhunderts zur Königsstadt wird. Unserer Meinung nach beginnt sich das Siedlungsgefüge am Ende des 12. Jahrhunderts zu formieren, wo die Kontinuität der Burgbesiedlung unterbrochen wird und die Bevölkerung sich in die Vorburg konzentriert. Diese Vorburgortschaft bekommt am Ende des 12.—Anfang des 13. Jahrhundert eine Pfarrkirche. In ihrer Nähe befinden sich zwei weitere mittelalterliche Häuser. Zwischen der Kirche und der Kurie gab es freien Raum, einen Marktplatz, woraus sich später der Hauptplatz entwickelte. Davon führte neben der Kurie die Straße zur Burg, die den Graben überschritt und an dem Nordtor endete. Die erste bauhistorische Etappe wird in das 13. Jahrhundert datiert. In den danachfolgenden Perioden behält das Objekt seine ursprüngliche Funktion bei, erhält eine kompliziertere Disposition und wird mit den Anforderungen der Zeit entsprechenden Details bereichert.

Bildlegende

- Abb. 1. Bratislava-Devin. Urbanistische Situation der Burg und der Gemeinde. 1: Burgareal, 2: Eingangstore in die Burg, 3: Pfarrkirche, 4: Haus in Lomnická-Straße Nr. 2, 5: Schloß in Hutnicka-Straße Nr. 25, 6: Fragment des Objekts in Stitová-Straße, 7: Graben.
- Abb. 2. Bratislava-Devin. Schloß in Hutnicka-Straße Nr. 25. Grundriß des Untergeschosses, bauhistorische Analyse. Schwarzes Mauerwerk — I. Etappe, schraffiertes Mauerwerk — II. und III. Etappe. 1: Eingangsportal aus der III. Etappe. 2: Eingangsportal aus der II. Etappe. 3: Eingangsportal aus der I. Etappe.
- Abb. 3. Bratislava-Devin, Schloß in Hutnicka-Straße Nr. 25. Grundriß des Erdgeschosses, bauhistorische Analyse. Schwarzes Mauerwerk — I. Etappe, schraffiertes Mauerwerk — II. und III. Etappe. 4: Fenstergewände aus der I. Etappe. 5: Fenster aus der III. Etappe. 6: Öffnung aus der II. Etappe. 7: Portal aus der III. Etappe. 8: Lüftungsluch aus der I. Etappe. 9—12: Öffnungen aus der III. Etappe. 13: Portal aus der III. Etappe. 14: Fenster mit Passepartout aus der III. Etappe. Die Buchstaben A—I bezeichnen archäologische Sonden.
- Abb. 4. Bratislava-Devin, Schloß in Hutnicka-Straße Nr. 25. Anblick der Objektfassade vom Südwesten.
- Abb. 5. Bratislava-Devin, Schloß in Hutnicka-Straße Nr. 25. Portal (7) aus der III. Etappe mit der in der AS A entdeckten Treppe.
- Abb. 6. Bratislava-Devin, Schloß in Hutnicka-Straße Nr. 25. Anblick der südlichen Interieurwand des ältesten Objekts. Die Öffnung (11) aus der III. Etappe ist mit gemalter Renaissanceverzierung mit architektonischem Motiv umrahmt. Darüber befinden sich Balkentaschen der Treppe.
- Abb. 7. Bratislava-Devin, Schloß in Hutnicka-Straße Nr. 25. Fensterchen aus der III. Etappe (5).
- Abb. 8. Bratislava-Devin, Schloß in Hutnicka-Straße Nr. 25. Spaltenfenster, durch die AS G entdeckt.

